

3. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте : Общая теория и ее практические приложения : [учебник для студ. высших учеб. завед. физ. восп. и спорта] / Платонов В. Н. – К. : Олимп. л-ра, 2004. – 808 с.
4. Сак Н. Н. К морфологическим возможностям прогностической оценки перспективности спортсмена / Н. Н. Сак, Г. П. Артемьева // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2005. – № 8. – С. 243–247.
5. Сергієнко Л. П. Спортивний відбір: теорія та практика : [підручник] / Сергієнко Л. П. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. – Кн. 1. – 672 с.
6. Сыч С. П. Математико-информационное обеспечение системы спортивного отбора / С. П. Сыч, Е. И. Каган, Р. Г. Грицаенко // Отбор, контроль и прогнозирование в спортивной тренировке : сб. науч. тр. – К. : КГИФК, 1990. – С. 117–125.
7. Фомин А. Н. Морфофункциональные предпосылки возрастных изменений кардио- и гемодинамики при занятиях спортом / А. Н. Фомин, Н. А. Фомин, Н. Н. Дятлова // Теория и практика физической культуры. – 2002. – № 2. – С. 21–25.
8. Шварц В. Б. Медико-биологические аспекты спортивной ориентации и отбора / В. Б. Шварц, С. В. Хрущев. – М. : Физкультура и спорт, 1984. – 151 с.
9. Шинкарук О. Узагальнення досвіду організації відбору в олімпійському спорті / Шинкарук О. // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2001. – № 2/3. – С. 35–40.
10. Шинкарук О. Отбор спортсменов на заключительном этапе многолетней подготовки – этапе сохранения достижений / О. Шинкарук, В. Кулыба // Олімпійський спорт і спорт для всіх: проблеми здоров'я, рекреації, спортивної медицини та реабілітації : тези доп. IV Міжнар. наук. конгр. – К., 2000. – С. 148.
11. Zaporozanow W. Dobor i kwalifikacja do sportu / W. Zaporozanow, H. Sozanski. – Warszawa, 1997. – 114 с.

Рецензент: канд. біол. наук, доц. Лісовський Б. П.

УДК 796.011.1: 611.986

ББК 74.580.055.45

Мар'ян Пітин

ІГРОВИЙ МЕТОД У ТЕОРЕТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТРІЛЬЦІВ З ЛУКА НА ЕТАПІ ПОЧАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті обґрунтовано та розроблено алгоритм ігрового методу (“пазли”) для формування у стрільців з лука теоретичних знань на прикладі провідних спортсменів України, що включає в себе мету, основні завдання, особливості проведення, власне компоненти гри, інформаційну довідку та варіанти модифікації відповідно до рівня підготовленості, кваліфікації та інших характеристик контингенту спортсменів.

Ключові слова: теоретичні знання, стрільба з лука, алгоритм, метод.

В статтє обоснован и разработан алгоритм игрового метода (“пазлы”) для формирования у стрелков из лука теоретических знаний на примере ведущих спортсменов Украины, который включает в себя цель, основные задачи, особенности проведения, собственно компоненты игры, информационную справку и варианты модификации в соответствии с уровнем подготовленности, квалификации и других характеристик контингента спортсменов.

Ключевые слова: теоретические знания, стрельба из лука, алгоритм, метод.

The article substantiates the algorithm and game product (“Puzzle”) for the formation of archer theoretical knowledge on the example of the leading sportsmen of Ukraine, which includes the goal, the main task of the features, the actual components of the game, help and information options modified in accordance to the level of training, skills and other characteristics of the contingent of athletes.

Key words: theoretical knowledge, archery, algorithm, methods.

Постановка проблеми та аналіз результатів останніх досліджень. У спортивній діяльності обґрунтовано необхідність формування поруч зі спортивною майстерністю

інтелектуального рівня сучасного спортсмена як засобу активізації творчого ставлення до процесу підготовки, стимулювання розумової діяльності та вирішення виховних задач [1; 2; 5; 9; 10]. Це, у свою чергу, вимагає поглибленої обізнаності з обраного виду спорту, що сприятиме формуванню високого інтелектуального рівня та системи моральних цінностей особистості на різних етапах багаторічної підготовки спортсменів [7; 8].

У підготовці стрільців з лука виділяють теоретичну й практичну сторони. Формування початкового рівня теоретичних знань у спортсменів може відбуватися з використанням різних засобів і методів, що рекомендуються загальнопедагогічними підходами [3; 4; 8; 9; 10]. При цьому їх варіативність в умовах навчально-тренувального процесу не відображена. Питання теоретичної підготовки частково відображені в інших видах спорту [1; 2; 9]. Щодо стрільців з лука, то вони не були предметом досліджень, відображених у науково-методичній літературі, проте є вагомими з огляду на систему їхньої підготовки [3; 4], і це засвідчує їхню актуальність.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати алгоритм ігрового методу для формування теоретичних знань у спортсменів зі стрільби з лука на ранніх етапах підготовки.

Методи дослідження. Теоретичний аналіз та узагальнення, аналіз документальних матеріалів; порівняння; експертна оцінка; методи математичної статистики.

Для об'єктивізації змісту теоретичної підготовки спортсменів-лучників на ранніх етапах багаторічної підготовки використано метод експертної оцінки. У процесі його реалізації було розроблено анкету для п'яти експертів, що є фахівцями стрільби з лука та мають звання "Заслужені тренери України", тренери вищої категорії зі стажем роботи понад 10 років.

Анкета складалася із 2 частин: I – теорія стрільби з лука; II – олімпізм. Проаналізувавши інформацію, отриману за результатами опитування експертів, було сформувано та узагальнено пріоритетні знання в теоретичній підготовці спортсменів-лучників, які знаходяться на ранніх етапах багаторічної підготовки. Формуючи перший блок запитань, було поставлено мету – визначити постаті спортсменів, тренерів і спортсменів-параолімпійців, інформація про яких потребує включення в систему знань початківців. Для конкретизації за основу взято результати українських спортсменів з початку періоду незалежності України. Проте результати українських спортсменів за 1991 та 1992 рр. не розглядалися, що пов'язано з виступами у складі збірної команди СНД. Таким чином, до цього списку увійшли чемпіони й призери чемпіонатів Європи (м. Камбрілсі, Іспанія, 2011 р.; м. Пореч, Хорватія, 2010 р.), чемпіонатів світу (м. Анталія, Туреччина, 1993 р.; м. Вікторія, Канада, 1997 р.; м. Нью-Йорк, США, 2003 р.), Ігор Олімпіад (м. Атланта, США, 1996 р.; м. Сідней, Австралія, 2000 р.; м. Афіни, Греція, 2004 р.; м. Пекін, Китай, 2008 р.).

Результати дослідження. За результатами експертної оцінки було визначено пріоритетність формування знань щодо провідних спортсменів-лучників України. Вагомими для розгляду та формування знань спортсменів-початківців були визначені теоретичні знання про Рубана Віктора (7,0 балів), Садовнічу Олену (7,0 балів), Грачова Дмитра (6,8 бала), Палеху Катерину (5,8 бала). Інші спортсмени набрали дещо нижчу кількість балів (табл. 1) [5; 6; 7]. Обґрунтуванням такого розподілу місць у рейтингу може бути те, що в чоловіків беззаперечними лідерами збірної команди України є В.Рубан – чемпіон Ігор XXIX Олімпіади, бронзовий призер Ігор XXVIII Олімпіади та Д.Грачов – бронзовий призер Ігор XXVIII Олімпіади. Ці спортсмени очолюють національний рейтинг України і є рекордсменами світу (м. Огден, США, 2011 р.) і претендентами на участь в Іграх XXX Олімпіади (м. Лондон, Велика Британія, 2012 р.). Окрім

цього, Віктор Рубан – рекордсмен України (м. Черкаси, Україна, 2001 р.), рекордсмен Європи, світу у складі збірної команди України (м. Ізмір, Туреччина, 2007 р.).

Таблиця 1

Середні значення оцінок експертів щодо формування знань про відомих стрільців із лука у спортсменів-початківців

Чоловіки	Рейтинг	Жінки	Рейтинг
Рубан Віктор	7,0	Садовніча Олена	7,0
Грачов Дмитро	6,8	Палеха Катерина	5,8
Івашко Маркіян	4,8	Коваль Вікторія	5,6
Пархоменко Ігор	4,8	Бурдейна Наталія	5,6
Сердюк Олександр	4,8	Белуха Наталія	4,8
Антонов Сергій	4,6	Сумко Катерина	4,8
Забродський Станіслав	4,6	Герасименко Ліна	4,8
Шкільний Костянтин	4,0	Бережна Тетяна	4,6
Євецький Валерій	3,0	Дорохова Тетяна	4,0

Низьку оцінку Валерія Євецького (середнє значення 3,0 бали) можна пояснити тим, що свої спортивні досягнення спортсмен демонстрував достатньо давно. Він учасник чемпіонату світу 1995 року (м. Джакарта, Індонезія, 1995 р.) і сьогодні не бере активної участі у стрільбі з лука.

Беззаперечним лідером серед жінок експерти визначили Садовнічу Олену – бронзову призерку Ігор XXVI Олімпіади (м. Атланта, США, 1996 р.), срібну призерку Ігор XXVII Олімпіади (м. Сідней, Австралія, 2000 р.) і Палеху Катерину – рекордсменку України (м. Черкаси, Україна, 2000 р.), рекордсменку Європи у складі команди (м. Турин, Італія, 2008 р.), учасницю Ігор XXVII Олімпіади (м. Афіни, Греція, 2004 р.), чемпіонку світу 2011 р. (м. Огден, США). Варто зазначити, що В.Коваль – учасниця Ігор XXIX Олімпіади в Китаї, член збірної команди України, срібна призерка Кубка світу (м. Единбург, Шотландія, 2010 р.), набрала однакову кількість балів разом із Н.Бурдейною (5,6). Т.Дорохова з результатом 4,0 бали займає в рейтингу останню позицію, що можна пояснити більш успішними її виступами в закритому приміщенні (бронзовий призер чемпіонату світу 2007 р. у Туреччині). Проте пріоритетними в системі змагання у стрільбі з лука є ті, які проводяться поза межами приміщень, серед них й Олімпійські ігри.

Склад тренерів визначався відповідно до досягнень спортсменів, наставниками яких вони є. До опитування були включені ті тренери, під керівництвом яких спортсмени демонстрували вагомні результати на змаганнях міжнародного рівня. Беззаперечними лідерами стали: М.К.Хусківадзе (6,8 бала), В.В.Сидорук (6,8 бала) (табл. 2).

Це може бути пов'язане з тим, що вони є фундаторами стрільби з лука як виду спорту в Україні, здобули значні спортивні досягнення та сьогодні активно працюють у своїй галузі.

Окрім цього, варто зазначити, що М.К.Хусківадзе, віком 92 роки, активно продовжує тренерську діяльність. Він – головний тренер Національної параолімпійської команди України зі стрільби з лука, координатор стрільби з лука української федерації спорту інвалідів; заслужений тренер України зі стрільби з лука, наставник відомих спортсменів, які нині успішно працюють тренерами, – М.П.Гавелко, Т.О.Образцової і т. д. Наставник Валентини Ковпан – срібної призерки Ігор XXI Олімпіади (м. Монреаль, Канада, 1976 р.), яка принесла першу олімпійську нагороду зі стрільби з лука для Львівщини, та Сергія Атаманенка – срібного призера Параолімпійських ігор (м. Сідней, Австралія, 2000 р.).

Таблиця 2

Середні значення оцінок експертів щодо формування знань про відомих тренерів зі стрільби з лука у спортсменів-початківців

Тренери	Рейтинг
Хусківадзе М. К.	6,8
Сидорук В. В.	6,8
Ніколаєв О. М.	6,4
Міненко В. А.	6,2
Михайленко В. А.	6,2
Єгоров А. І.	5,8
Прокопенко Л. Ц.	5,8
Михайленко Н. Д.	5,8
Гавелко М. П.	5,6
Сердюк В. А.	5,4
Коваль М. А.	4,0

Водночас В.В.Сидорук – головний тренер збірної команди України, один із засновників стрільби з лука в Україні та в Радянському Союзі. Перший абсолютний чемпіон Союзу (1963 р.), згодом абсолютний чемпіон Європи (1970 р.) і світу (1973 р.). Працював зі збірними командами Іспанії та Італії, спортсмени яких здобули олімпійські медалі (1992, 1996, 2000 рр.).

Високими балами (6,4–6,2) експерти також оцінили О.М.Ніколаєва, В.А.Міненко, В.А.Михайленко. О.М.Ніколаєв – засновник школи стрільби з лука в Харкові (1961 р.), заслужений тренер Радянського Союзу, заслужений тренер України, тренер вищої категорії (1991–2000 рр.), тренер збірної команди України. В.А.Міненко та В.А.Михайленко – заслужені тренери України, тренери вищої категорії. Зокрема, В.А.Михайленко – заслужений тренер України (1996 р.), тренер вищої категорії, заслужений працівник фізичної культури (2005 р.), старший тренер Львівської області, старший тренер Львівської обласної організації “Динамо”, голова тренерської ради Федерації стрільби з лука Львівської області, член президії Федерації стрільби з лука України (ФСЛУ). А.І.Єгоров – заслужений тренер України, тренер вищої категорії, заслужений працівник освіти і науки, почесний громадянин міста Чернівці, старший тренер Чернівецької області. Л.Ц.Прокопенко – заслужений тренер України, тренер вищої категорії, заслужений працівник фізичної культури. М.П.Гавелко – заслужений тренер України, тренер вищої категорії, старший тренер Спортивного клубу армії та Львівської школи вищої спортивної майстерності. З 2000 р. – старший тренер молодіжної збірної команди України.

Окремою складовою першого розділу анкети розглядалися спортсмени-параолімпійці. Ми не вказували конкретних прізвищ, а пропонували назвати тих спортсменів-параолімпійців, які гідні бути представленими в системі теоретичних знань спортсменів-початківців у стрільбі з лука. За основу взято те, що спорт інвалідів є однією з основних форм існування спорту в суспільстві загалом.

Експерти відзначили, що формувати знання про спортсменів-параолімпійців у системі теоретичних знань серед початківців необхідно. Окрім того, більшість експертів відзначила, що це люди, у яких слід перейняти силу духу й волю до перемоги.

Серед таких спортсменів варто відзначити Сергія Атаманенка – срібного призера Параолімпійських ігор у Сіднеї (2000 р.), Романа Гутника – учасника трьох Параолімпійських ігор, багаторазового чемпіона Європи.

Отож за результатами експертної оцінки було визначено та доповнено знання щодо розділів теоретичної підготовки спортсменів у стрільбі з лука: техніку стрільби з лука, спортивний інвентар та олімпійську освіту.

Оскільки на ранніх етапах підготовки пріоритетними у формуванні знань є ігровий метод навчання, ми розробили алгоритм настільної гри, спрямованої на формування мотивації, розширення світогляду юних спортсменів. Алгоритм створений на тематику стрільби з лука з урахуванням результатів експертного опитування, наведеного вище. У цій статті запропоновано варіант гри “Пазли” стосовно провідних стрільців з лука України. Схожий алгоритм можна представити і для формування знань щодо провідних тренерів України у стрільбі з лука, а також спортсменів-параолімпійців.

Історія виникнення головоломки під назвою “Пазли” сягає своїм корінням у XVIII століття. Її засновником став учитель географії, який наклеїв карту світу на дошку й розділив її на частини, щоб запропонувати своїм учням зібрати її й таким чином стимулювати пізнавальну діяльність учнів. У подальшому цей навчально-методичний прийом зазнав широкого розповсюдження та значної варіативності методів навчання, побудованих на ньому. При цьому в системі теоретичної підготовки спортсменів він розглядається вперше.

Основна мета гри передбачає розвиток логічного мислення у спортсменів, які знаходяться на ранніх етапах багаторічної підготовки, розширення знань щодо провідних і відомих стрільців з лука України, формування їх інформаційних образів на основі полісенсорного сприйняття компонентів гри.

Пазли та їхні окремі компоненти є структурною основою гри. На них зображені в мініатюрі фото відомих стрільців з лука разом зі спортивним інвентарем, що має змістовне наповнення інформаційного матеріалу (рис. 1).

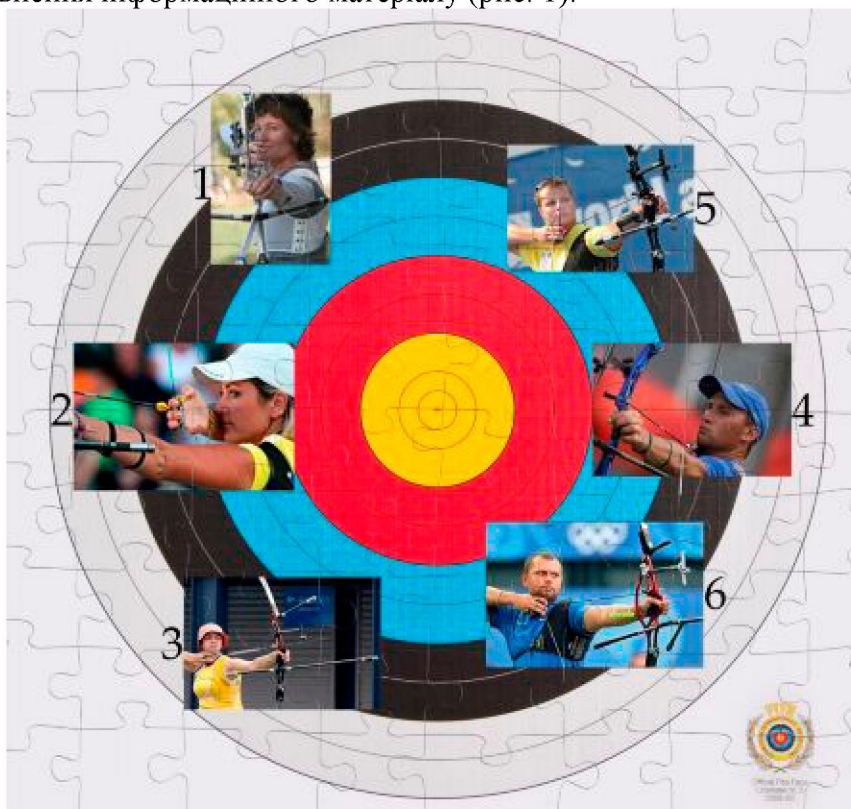

Рис. 1. Схема ігрового методу теоретичної підготовки стрільців з лука на ранніх етапах багаторічної підготовки

Завдання гри передбачають правильне поєднання компонентів пазлів з реалізацією в кінцевому варіанті цілісної картинки. При цьому під час формування окремих сюжетно-інформаційних блоків (зображень спортсменів) учасники гри за допомогою ведучого або самостійно визначають особу спортсмена й за допомогою додаткового інформаційного матеріалу вивчають його здобутки в спортивній кар'єрі.

Алгоритм проведення передбачає такі послідовні кроки:

- 1) ознайомлення спортсменів зі змістом гри;
- 2) розташування всіх елементів пазлів на столі в довільному порядку;
- 3) пошук відповідних частин і складання на їх основі правильного зображення відповідно до зразка (або за його відсутності);
- 4) визначення переможця за комплексом чинників (швидкість складання, правильність визначення особистих даних, імен та прізвищ указаних спортсменів, визначення основних спортивних здобутків тощо);
- 5) аналіз та обговорення результатів гри із зазначенням переваг і недоліків проведених дій учасників.

Додатком до власне пазлів є інформаційні картки із зазначенням основних здобутків у кар'єрі цих спортсменів. Наприклад, *Садовніча Олена* – бронзова призерка Ігор XXVI Олімпіади (м. Атланта, США, 1996 р.), срібна призерка Ігор XXVII Олімпіади (м. Сідней, Австралія, 2000 р.); *Палеха Катерина* – рекордсменка України (м. Черкаси, Україна, 2000 р.), рекордсменка Європи у складі команди (м. Турин, Італія, 2008 р.), учасниця Ігор XXVII Олімпіади (м. Афіни, Греція, 2004 р.), чемпіонка світу 2011 р. (м. Огден, США), учасниця Ігор XXX Олімпіади (м. Лондон, Велика Британія, 2012); *Коваль Вікторія* – учасниця Ігор XXIX Олімпіади в Китаї, член збірної команди України, срібна призерка Кубка світу (м. Единбург, Шотландія, 2010 р.); *Рубан Віктор* – чемпіон Ігор XXIX Олімпіади (м. Пекін, КНР, 2008 р.), бронзовий призер Ігор XXVIII Олімпіади (м. Афіни, Греція, 2004 р.), рекордсмен світу (м. Огден, США, 2011 р.) та учасник Ігор XXX Олімпіади (м. Лондон, Велика Британія, 2012), рекордсмен України (м. Черкаси, Україна, 2001 р.), рекордсмен Європи, світу у складі збірної команди України (м. Ізмір, Туреччина, 2007 р.); *Грачов Дмитро* – бронзовий призер Ігор XXVIII Олімпіади (м. Афіни, Греція, 2004 р.), очолює національний рейтинг України і є рекордсменом світу (м. Огден, США, 2011 р.) та учасником Ігор XXX Олімпіади (м. Лондон, Велика Британія, 2012 р.); *Івашко Маркіян* – учасник Ігор XXIX Олімпіади (м. Пекін, КНР, 2008 р.), срібний призер етапу Кубка світу (м. Анталія, Туреччина, 2012 р.), учасник Ігор XXX Олімпіади (м. Лондон, Велика Британія, 2012 р.).

Для універсалізації цього алгоритму ігрового методу та водночас диференціації для різних вікових категорій спортсменів-початківців можна використати такі варіанти: зміна форми й розміру пазлів; зміна кількості пазлів; зміна кількості фото для демонстрації на цілісному зображенні; зміна сюжету зображень спортсменів (спортивні, побутові, хобі, соціальні та ін.).

Висновки

1. Установлено базові знання зі стрільби з лука на ранніх етапах підготовки спортсменів, що вказують на необхідність вивчення основних теоретичних положень щодо провідних спортсменів і тренерів у цьому виді спорту та компонентів системи підготовки в стрільбі з лука.

2. Розроблено алгоритм ігрового методу для формування знань зі стрільби з лука (“пазли”) на прикладі провідних спортсменів України, що включає в себе мету, основні завдання, особливості проведення, власне компоненти гри, інформаційну довідку та

варіанти модифікації відповідно до рівня підготовленості, кваліфікації та інших характеристик контингенту спортсменів.

Перспективи подальших досліджень передбачають з'ясування ефективності запропонованого алгоритму ігрового методу в теоретичній підготовці стрільців з лука на ранніх етапах багаторічної підготовки.

1. Бріскін Ю. Освіченість фехтувальників з теорії обраного виду спорту та олімпізму на різних етапах багаторічної підготовки / Бріскін Юрій, Пітин Мар'ян, Задорожна Ольга // Теорія та методика фізичного виховання. – Х., 2012. – № 5 (91). – С. 3–7.
2. Бріскін Ю. Характеристика теоретичної підготовленості фехтувальників на різних етапах багаторічної підготовки / Юрій Бріскін, Мар'ян Пітин, Ольга Задорожна // Фізична активність, здоров'я і спорт : наук. журнал. – Л. : ЛДУФК, 2012. – № 2 (8). – С. 24–32.
3. Дудин Б. Н. О терминологии в стрельбе из лука / Дудин Б. Н. // Разноцветные мишени : сб. статей по пулевой, стендовой и стрельбе из лука. – М., 1983. – 19 с.
4. Навчальна програма зі стрільби з лука для ДЮСШ. – К., 2010. – 25 с.
5. Питын М. П. Информация об известных личностях в системе знаний юных спортсменов (на примере стрельбы из лука) / М. П. Питын, Н. М. Стецкович // Здоровье для всех : материалы IV междунар. науч.-практ. конф. – Пинск : Полес ГУ, 2012. – Ч. 1. – С. 263–267.
6. Пітин М. Інформація про відомих спортсменів та тренерів як складова теоретичної підготовки у стрільбі з лука / Мар'ян Пітин, Наталія Стецькович // Фізична культура, спорт та здоров'я нації : зб. наук. праць. – Вінниця, 2012. – Вип. 13. – С. 196–203.
7. Пітин М. П. Значущість компонентів теоретичної підготовки на ранніх етапах багаторічної підготовки у стрільбі з лука / Пітин М. П., Стецькович Н. М., Хітров Є. І. // Вісник Запорізького національного університету. Серія: фізичне виховання та спорт. – Запоріжжя : ЗНУ, 2012. – № 1 (7). – С. 248–254.
8. Піщенко О. В. Дидактичні ігри, їх види і значення в навчально-виховному процесі / Піщенко О. В. // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. – 2007. – 67 с.
9. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте : Общая теория и ее практические приложения / Платонов В. Н. – К. : Олимп. л-ра, 2004. – С. 344–423.
10. Пятков В. Т. Удосконалення науково-методичного забезпечення підготовки спортсменів у стрілецьких вправах / В. Т. Пятков // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2003. – № 7. – С. 24–31.

Рецензент: канд. наук з фіз. вих., доц. Луцький В. Я.

УДК 796.058

ББК 75.566

Андрій Базілевський, Іван Глазирін

ВПЛИВ РІВНЯ РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНИХ РУХОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАСКЕТБОЛІСТІВ 10–13 РОКІВ

На основі кореляційного аналізу встановлено, що ефективність ігрової діяльності баскетболістів 10–12 років залежала насамперед від їхніх здібностей до перебудови рухової діяльності під час бігу, а у гравців 12–13 років – від здібності до диференціювання просторово-динамічних параметрів рухів.

Ключові слова: ігрова діяльність, спеціальні рухові здібності, юні баскетболісти.

На основе корреляционного анализа установлено, что эффективность игровой деятельности баскетболистов 10–12 лет зависела преимущественно от их способностей к перестройке двигательной деятельности во время бега, а в игроков 12–13 лет – от способности к дифференциации пространственно-динамических параметров движений.

Ключевые слова: игровая деятельность, специальные двигательные способности, юные баскетболисты.